

XXIII.

**Holger Rosenkrands's Beretning om et underligt
Syn i Aaret 1600.**

Ved at læse efterfølgende Beretning faar man et stærkt Indtryk af, hvor meget Betragtningen af ualmindelige Fremtoninger i Naturen har forandret sig i Tidernes Løb. Thi at det Syn, hvorom der i det følgende er Tale, har været Virkningen af en Hvirvelvind, der har sat Løv og Støv i stærk Bevægelse og ladet disse Gjenstande antage fantastiske Former for de opskræmmede Beskueres Blikke, synes rimeligt¹⁾. Anledningen til Fremdragelsen af dette Stykke (der i Langebeks Afskrift gjemmes i Thottske Saml. 1623, 4to) er forøvrigt, at det skriver sig fra den berømte og lærde Holger Rosenkrands til Rosenholm, skjønt det ikke grunder sig paa hans egen lagttagelse. Hele hans Fremstilling vidner om, at han fuldt og fast har antaget Synet for et Jærtegn, hvorfor han har søgt at skaffe sig saa nøjagtig Oplysning derom som muligt. Efter Stykkets Form ser det næsten ud, som om han har tænkt paa at offentliggjøre det ved Trykken, hvilket dog ikke vides at være sket.

En sandru og udførlig Beretning om det underlige Siun, som Gud allermægtigste haver ladet betee i Judtland, den

¹⁾ Sidste Sommer gik jeg i stille Vejr paa en Vej, da jeg paa en Gang opskræmmedes af en underlig, puslende Lyd lige bag ved mig. Da jeg hurtig vendte mig om, saa' jeg en Hvirvel af Støv, der paa en lunefuld Maade hoppede hen over Vejen. Her var det altsaa klart, hvad der havde frembragt den ukjendte Lyd; men var det samme hændet en Vandrør om Natten, vilde han uden al Tvivl have paastaet, at der var noget levende bag ved ham.

sidste Aprilis nu sidst forleden 1600. Med synderlig Fliid
 efter alle Omstender udsput og antegnet

Herrens Rige Kommer.

Tob. XII.

Det er lovligt at aabenbare Herrens Gierninger.

Psal. XCII.

Herre, hvor ere dine Gierninger store, og dine Tanker
 meget dybe! Et gal Menneske tror det ikke, og en Gæk
 agter det ikke.

Der ligger en liden Landsbye i Jutland, en stor halv
 Miil i Sudost fra Randers, strax ved Velbyrdig Mands Niels
 Krabbes Gaard Brusegaard, ved Navn Aarslef. Der havde
 menige Bymænd nu udi dette Aar 1600 vedtaget med hver-
 andre at møde den sidste Aprilis nu sidst forleden udi deres
 Enge strax neden for Byen, at rense den Aae, som løber
 der midt igiennem. Der de nu vare komne derned ongefer-
 lig der Klokken var imellem X. og XI. Formiddag, og var
 dog endda ikke alle forsamlede, sagde en af Mændene, som
 var Oldermænd der i Byen, ved Navn Niels Mikkelsen, welb.
 Jørgen Bildes Tiener i Skaane, at efterdi Mølleren i Brus-
 gaards Mølle, som ligger der oven for, hand nu maalede,
 og der var nu derfor saa meget Vand i Aaen, da kunde de
 der intet udrette, og siuntes hannem derfor, at de maatte
 vel paa denne Tid gaae hiem igien indtil en anden Dag,
 naar de kunde beramme at møde der igien med bedre Lei-
 lighed. Og i det samme vender han sig fra dennem, og de
 andre, som vare ved 15. eller 16. Personer, bleve liggendes
 udi Engene. En Part paa den ene Side af Aaen, en Part
 paa den anden Side. Og som for^{ne} Niels Mikkelsen stood
 og saae hen op imod Brusgaards Skov, vesten derfra,
 blev han vår, og syntes hannem, som der opstod af
 Engen langt borte ligesom en stor Vogn med Folk udi,
 og mange løbendes der omkring, og kom hastig ned paa
 Engen; og kaldede saa derfor paa de andre, som laae i
 Engen, at de skulde staae op og see dertil; thi hannem
 syntes, at der kom noget ned ad Engen mod dennem: Men

de mente, det var ikke hans Alvor, men at han vilde for-
skrække dennem.

Men en af Mændene, ved Navn Peder Tordsen, Kongl. Majst. Tiener til Drotningborg, stood op og kom til for^{ne} Niels Mikkelsen. Og der han viiste hannem, hvor det kom farende, svarede han, det maatte være Qvæget, der løb og sprang, efterdi der kunde jo ingen Herremænds Vogne komme ud i dette store Morads. Og syntes det den Tiid ved tre Bøsseskuds Længde fra dennem. Men omsider tyktes dennem, at de skildes fra hverandre, og komme dennem stedse jo nærmere. Da raabte de igien paa de andre, og de komme ogsaa til dennem. Og sagde denne for^{ne} Peder Tordsen: Eja det er sandt, mig synes de slaaes. Og syntes dennem alle, at der var en ganske Hob forsamlede saare høje og tykke Personer, og oven for Axelen meget længer end Mennesker gemeenlig pleier at være. De syntes ogsaa alle sorte for dennem, undertagen tvende deriblandt, som vare ogsaa saare lange, men smalle Personer, hvilke vare blodige røde, og een, som var udi et langt hvidt Klæde, som hængde ned til Foden. I særdeleshed berettede denne for^{ne} Peder Tordsen, at han med stor Flid agtede denne Hvide: Og syntes hannem skinbarlig, at han havde et sort Baand om sig, og var det hvide Klæde splidt i den ene Side op til Knæet. Og berettede de alle, at denne Hvide holdt sig meget paa den sønder Side fra de andre særdeles og stod stille. Allene for^{ne} Niels Mikkelsen sagde, hannem syntes, at denne Hvide var ellers ogsaa nogle Gange blandt de andre. Dennem syntes alle, at de to Røde løbe hastelig ud fra Hoben, den ene i Sønder, den anden i Nør, og siden strax igien imod hverandre ind i Hoben. Og der de saa kom til Hoben, syntes dennem, at de alle løbe iblandt hverandre frem og tilbage, og til alle Sider, og trindt omkring, som paa en Leeg, eller i en Skermysse, og havde lange Stager med saare blanke Jern paa Enden, hvormed de stunge til hverandre og undertiden holdt hverandre oppe i Været paa. Og i synderlighed syntes det, at de to Røde havde meget at skaffe iblandt de andre. Og naar de vare sammen, syntes dennem, at der var ligesom

en Røg over dennem. Undertiden rykte de fra hverandre, og da saa man ingen saadan Røg; men saa tilig de kom sammen igien, kom Røgen atter over dennem. Der det syntes omsider at komme dennem meget nær, raabte de paa een af deres Bymænd, ved Navn Staphen Pedersen, en midaldrende Mand, som gik ved sin Plov g strax der hos, at han og skulde komme til dennem og see saadant. Og berettede han, at der hand kom, saa han alt dette ligesom de andre, og derhos formeldede han med de andre samtligen, hvad stor Forskrækkelse og Jammer man da maatte høre og see paa de arme Qvindfolk, som der ogsaa vare tilstede, og dette ogsaa saa, hvorledes de forsamlede sig om hannem, raabte og skrege, at han skulde hielpe dem. Og beretter de alle, at han sagde til Niels Mikkelsen (som ogsaa bekiender, at han var meget forfærdet): Lader os falde hart ind til Gud, og bede, at det maatte vendes fra os og ikke til os. Ved dette pas saa de dennem sidste gang give sig tilsammen, som tilforn er omrørt, ret ved deres Agerland udi Siden paa Engen. Der berettede og nogle, at de kunde see een have et stort langt Jern, som skinnede og glimrede saare, og var det ligesom et Slag-Sverd, hvormed han ogsaa hug iblandt de andre. Der dette nu saa havde varet noget mere end en halv time, beretter de samtligen, at kunde see to Mænd komme fra en Bye, som ligger der tvert over fra, som hedder Ruptrup, og kom gangendes igiennem et lidet Krat, som de kalder Ruptrup-Kiær, og gik de lige ned paa den anden Side til denne Hob. Da sagde disse for^{ne} Aarslef-Folk, at efterdi disse to, som de meente at have været Ruptrup Mænd, de kom dette Syyn saa meget nærmere end de, da vilde de videre forfare hos dennem om anden Dagen om denne Lejlighed. Men der de om anden Dagen spurde derefter, da fandtes der ingen i Byen, som der havde været neder eller vidste nogen beskeed derom. Men dette kunde de agte, og berettede ogsaa, at ved den tiid, som disse tvende komme saa gangendes, da løb der een udaf Hoben, som syntes at have en høi hvid Ting paa Hovedet, fast ligesom en Hat, og denne løb med stor magt ind paa den, som tilforn blev omrørt, der stød i Sænder, og

havde dette lange hvide Klæde over sig, og syntes han strax at løbe bort hen op ad Engen: saa at de for^{ne} Folk, som dette saae, sagde til hverandre: Saae I dette, Karle, hvor denne jagede den hvide af sted. Og i det samme løbe de andre allesammen ogsaa hastelig alt vester op i Engen, som de kom fra. Og skyder der nogle Agre ud i Engen, som de kalder Birkehofdet, der syntes dennem, at det foer over, og ved det pas syntes dennem, at den hvide kom i Hoben til de andre. Og rykte saa siden hastelig frem med andre alt op indtil imod Velb. Niels Krabbes Skov, hvor de endelig slet forsvandtes for deres Øien. Midlertid, den stund de saaledes vigede fra dennem, forgiks vel de sorte jo mere og mere for deres Øien; men de røde kunde de altid see skinbarlig for og efter, og iblandt de andre og paa alle Sider, indtil det blev altsammen slet borte. Men een af Mændene (for^{ne} Niels Mikkelsen) han løb efter dennem over 20 eller 30 Agre. Og bestoed nogle af de andre, at han bad dennem løbe, men de torde ikke, og blev saa tilbage, indtil det blev slet borte for deres Øine. De berettede alt samtligen, hvorledes de tidt og ofte adspurde hverandre, om den ene saae det ligesom den anden, sigendes: Nu seer ieg det saaledes, synes det ogsaa saaledes for dine Øine etc. Og formeldte derhos, at der var saa meget underligt og selsomt at see paa, og forandrede sig nogle gange for deres Øine, saa at det var umueligt, at de kunde enten komme det ihu eller sige det alt, hvad de havde seet for deres Øine.

Dette altsammen stykkevis, som forskrevet er, haver ieg i saa maade udspurt og forfaret, som ieg nu hernest vil formelde, paa det alle Gudfrygtige Mennesker kunde kiende det ikke at være tilsammensat af nogle løse tidender, eller letfærdige Folks Snak og Sqvalder, men med største Fliid at være udkyndet og antegnet.

Anden Pindsedag, efter ieg tilforn paa adskillige Steder havde hørt her om tale i adskillige Maade, og formerkte ogsaa saadant obenbarlig at være forkyndet baade af deres Sognepræst i tvende Kirker, og siden paa deres Herreds Ting, Hald Herretsting, drog ieg om morgenen

tidlig til for^{ne} Aarslef Kirke, og havde med mig Vellærd Mand Mester Niels Paaske ¹⁾), og der ieg kom god betiden til Kirken, som ligger der i samme Bye, lod jeg Presten der sammesteds, ved Navn Hr. Hans Persen ²⁾), en ret god, sandrue, enfoldig og oprigtig Dannemand, udkalde til mig paa Kirkegaarden, og tilspurte hannem først i Eenrum, om hannem var noget herom vitterligt, og begierede, hand vilde berette mig, hvorledes hans Sognemend hannem det havde foregivet. Da fortalde hand mig det først paa det næste, som det nu her er opskrevet, dog ikke saa udførlig med alle Omstænder, som ieg siden paa det flittigste det haver udspurt af Bymændene selv, som siden skal formeldes. Men over alt dette berettede hand mig, at hand selv samme Dag var gangen i Skoven, ikke langt fra som Byemændene siden bekiendte, og er omtalt, at samme Syyn forsvandtes for dennem; og der hand kom i Skoven, hørde hand Klokken paa Bruusgaard slaae XI. Og gik saa lidet ind i Skoven, at see til sit Qvæg, som udi denne forgangen haarde Vinter svarligen var forkommet. Hvor han taledede med sin Dreng, at hand skulde flittig vogte og føre Qvæget, hvor det kunde faae noget af det ringe Græs, som den tiid var paa Jorden. Der hand havde været hos sit Qvæg en halv times tiid, og var nu paa hiem veien eet Steenkast eller to fra Drengen, sagde hand, at hand hørte et grueligt Veier og Bulder over sit Hovet og en Røst, som trende gange raabte klarlig og underskedelig: Wæ, Wæ, Wæ, hvorfor hand blev saare forfærdet, og af forskrekkelse blev staaende nogen stund stille paa Stedet. Men omsider vende han tilbage til sin Dreng, og adspurte hannem, om hand hørte nogen Raab der i Skoven. Da svarede han, at han hørte en stor Iling og Stormvind; men der hand tilspurte hannem, om hand hørde noget andet, svarede hand Nei. Dermed gik for^{ne} Hr. Hans Persen derfra, og der hand kom uden for Skoven mod Byen, mødte hannem for^{ne} Folk, som

¹⁾ Siden Biskop i Bergen.

²⁾ Hr. Hans Pedersen (Brun), Sognepræst i Aarslev og Hørning 1590—1628 (Poulson, Catalogus Past. dioec. Aarhus. p. 64).

da nyligen havde seet dette forskrevet Syyn, og berettede det for hannem med stor Redsel og Forfærdelse, hvis de havde seet der neden for Engen, hvoraf hand kunde forfare, at det var ved den samme tiid, som hand hørde dette Raab, det samme for^{ne} Syyn forsvandtes for dennem. Og dette alt-sammen bekiendte han at være skeet, saasandt som Gud skulde være hannem naadig. Hvilken samme hans Beretning hand mig skriftlig siden meddeelte og formelder, hand vil det være bekiendt for Gud allermægtigste og alle Mennesker. Og er det hos mig velforvaret tilstede. Der ieg nu havde saaledes hørt dette af hannem, taledede ieg selv med saa mange af Bymændene, som da tilstede vare der paa Kirkegaarden, og bad dennem, at saa mange af dennem, som havde seet dette Syyn udi deres Enge, de vilde efter Prædiken blive tilstæde. Jeg vilde gierne høre af dennem, hvorledes det i Sandhed var tilganget. Der nu Prædiken og Tienesten var endt, taledede ieg atter med dennem; og komme der da frem, saa mange som den Dag var i Kirken af dennem, som var af 15. eller 16. Personer, Mænd og Qvindfolk. Syv de ældste og agtteste Personer vare Niels Mikkelsen, Jørgen Bildes Tiener; Staphen Persen, Eske Brokkes Tiener; Peder Tordsen, Kongl. Majsts. Tiener til Dronningborg; Niels Martensen, Hospitals Tiener i Aarhus; Frands Persøn, tienendes hos Thames Andersen, Eske Brokkes Tiener; Rasmus Jensen, Peder Brahes Tiener; Jens Jensen tienendes hos Mogens Jensen, Hospitals Tiener i Aarhus. Og lod ieg saa kalde een efter anden op af Kirken for Alteret til mig, hver for sig aleene, og der adspurde ieg hver i særdeleshed, hvad og hvorledes han havde seet dette Syyn paa deres Enge. Da begyndte de fattige Mænd hver for sig med stor Bevægelse og Gudelighed at tale der om, saa ieg ikke kunde høre derpaa uden stor Ynk og Graad. De bepligtede sig ogsaa selv nogle gange hver for sig utvungen saare høieligen ved deres Salighed og ævige Velfærd, at de ikke skulde sige dette allerringest anderledes, end ligesom de havde seet det. Hvis de siden den ene efter den anden udsagde for mig, skrev ieg strax op stykkevis, og hver særdeles, lige Ord fra Ord. som de det berettede.

Og vil ieg det bekiende for Gud og alle Mennesker, at deres Ord allesammen stemmede saa samdrægtelig over eens, at det var høielig at forundre sig derover: Og hvis den ene sagde mere eller videre end den anden, da befandtes det i alle puncter og articler at istemme med det andet. Og kand vel enhver forstandig ellers betænke, at de fattige Folk ikke heller udi saadan stor Forskrekkelſe kunde alle agte efter hvert Stykke saa noie. Men er mere at forundre, at de for Forfærdelse kunde saalænge see derefter, besynderligen efterdi de ogsaa allesammen samtlige bekiende, at det var saa meget underligt og selsomt for deres Øine, saa de ikke selv noksom kunde forstaae eller udsige det. Der vare og mange af de gamle Mænd, men i synderlighed Qvindes Personer, som selv bekiendte, at de ikke endda havde forvundet den store Forskrekkelſe, de bleve beslagne med. Og sagde, det gik dennem aldrig fra deres Øine. Dette bestyrkede ogsaa deres Beretning meget, at dersom der var nogen særdeles Omstænder, som nogen i synderlighed havde agtet paa for de andre, da bekiendte de andre frit ud, at de havde ikke agtet derefter, enddog det blev dennem adspurd, efterat de havde selv berettet deres egen Vidskab. Og holdte de sig stedse derved, at de vilde ikke bekiende videre, end som de vidste imellem Gud og dennem, at de havde selv set og agtet paa. Det kommer og merkelig overeens med den Dannemand Hr. Hanses beretning, at de alle saantligen formeldte, at der dette for^{ne} Syyn var forsvunden for deres Øine, og de nu vare paa Hiemveien, kom der til nogle smaae Drengſe, som vogtede nogle Sviin paa Agrene, Og der de spurte dennem ad, om de ogsaa havde seet noget, da svarede de Ney. Men de sagde, de havde hørt saadant grueligt Ilings Veyr og Storm Vind, at de forskrekkedes alle derover, og syntes dennem, at Træerne bævede derved, som det kom farende over Skoven.

Efter ieg nu saaledes havde udspurgt alle Omstænder herom af dennem i Kirken, begierede ieg, at saamange som havde tiid dertil, vilde komme til min Gaard¹⁾ om Efter-

¹⁾ Skavbygaard (nu Skafføgaard).

middagen derefter, og selv personlig berette saadant for mine Folk og Tienere. Og kom der saa fire af samme Mænd til mig, strax efter ieg var hiemkommen, der samtligen i flere end et halv hundred Personers baade af mine egne Huusfolk og fremmedes Nærværelse stadelige bestode det igien, og fast ord fra ord fortolde det, ligesom ieg selv tilforn efter deres egen Mund det havde optegnet.

Saa haver ieg og derfor efter saadanne sandrue og bestendige Kundskab tilsammendraget dette i en fuldkommen Historie, at alle Mennesker, ieg vil ikke sige de, som frygte Gud af Hiertet, men ikkun alene de, som have deres naturlig Forstand, kunde kiende og forstaae saadant at være Guds vor himmelske Faders, vor naadige og langmodige Faders synderlig skikkelse, som gierne vil alle Menneskers Salighed og Velfærd, ja end alle deres, som selv forføre sig modtvilligen hen i den evige Død og Fordømmelse. Og derfor lader baade prædike og raabe Dag efter Dag uden Afladelse paa os, at mand dog engang vilde vaage op, agte og randsage vores modtvillige Levnet og Idret (som ingenlunde kand regnes for Skrøbelighed) og derimod lære at kende Guds endelige villie og besluttede mening om vor Salighed. — — (Efter en Række Formaninger til den trygge og sikre Verden om at vaagne op af Syndesøvnen, slutter Meddeler saaledes:)

Med faae Ord at sige: Gud kalder og raaber allevegne, men vi staae hart imod, hand udstrækker sin Haand, og ingen agter derpaa (Salom. Ordspr. 1). Mand lader alle hans Raad være forgiæves, og vil intet have hans Straf. Hvem kand da videre hielpe den, som ikke selv vil lade sig raade? Alle Gudfrygtige Mennesker skikke sig ikkun derfor med den retfærdige Loth (Genes. 19), eftersom Gud selv i for-dum tid raade hannem, agte og forvare deres egen Siæl, og i tide holde sig fra denne ugudelige Verden, og lade saaledes da dette være deres Glæde, at de heraf haver aarsag dagligen med Hiertens Suk og Forlængsel udi Gudfrygtig Stilhed og Eenfoldighed at begræde denne Verdens og Verdens Børns fordervelige Ondskab, og derudi saaledes øve og berede sig hver Øieblik til at forløses herfra, og

være hos deres himmelske Herre og Fader i ævigvarende Roe og Salighed. Midlertid være sig det vor Trøst af den 75. Psalm. Bægeret er udi Guds Haand og er fuld skenkt af rød stærk Viin, hand er den, som skenker deraf, men de ugudelige skulle drikke, og drikke Bærmen ud.

Holger Rosenkrands
min Haand.

(Ved H. Rosenkrands's Navn er tegnet: Hvis egen Haand jeg F. Jonssøn hår seet. Og dertil har Langebek føjet den Bemærkning: Denne F. Jonsøn var M. Frands Jonsøn, som havde været Rector Scholæ i Slagelse, og derefter i Kiøbenhavn, men siden Sogne-Præst i Store Heddinge).
